

L'EXERCICI DEL *SENSUS FIDEI* EN L'ESGLÉSIA

Jaume FONTBONA

Original rebut: 01/09/2015

Data d'acceptació: 15/09/2015

Adreça: Martí Molins, 43

08027 BARCELONA

E-mail: jaumefm@gmail.com

Resum

Arran del fet que el bisbe de Roma Francesc i que també la Comissió Teològica Internacional hagin parlat del *sensus fidei* al si de l'Església, el primer, en l'Exhortació apostòlica sobre *L'anunci de l'Evangeli en el món actual (Evangelii gaudium)* i el segon, en el document «El *sensus fidei* en la vida de l'Església», aquest estudi intenta mostrar la importància de començar d'exercitar-lo al si de l'Església local, fonamentalment a través dels seus organismes sinodals.

Paraules clau: Ecclesiologia, estructures de consulta, Revisió de Vida, *sensus fidei*, *sensus fidelium*, sinodalitat.

Abstract

*Given that Bishop Francis of Rome and also the International Theological Commission have both spoken of the *sensus fidei* within the Church, the first in the apostolic exhortation *Evangelii gaudium*, and the second in the document *Sensus fidei in the Life of the Church*, this article seeks to show the importance of putting it into practice within the local Church, essentially through its synodal bodies.*

Keywords: Ecclesiology, consultation structures, Review of Life, *sensus fidei*, *sensus fidelium*, Synodality.

1. INTRODUCCIÓ

L'aportació que feia al IV Congrés Litúrgic de Montserrat (el 17 d'abril de 2015), sobre «Els reptes de la pastoral litúrgica»,¹ començava amb aquesta introducció:

D'entrada, pastors i fidels, hem d'aprendre a escoltar el que diu l'Esperit Sant (cf. Ap 2-3) a les nostres Esglésies locals. I junts hem d'escoltar la veu de l'Esperit per a consensuar i pactar el que calgui per a caminar junts i celebrar la mateixa fe, i així l'Evangeli arribi més lluny i sigui menjar i beguda veritables per a les persones d'avui. Això ho hem de fer, naturalment, comptant amb els qui, al si de la comunitat, han rebut el do del discerniment, és a dir, els pastors, els qui en darrera instància han d'apuntar cap a on caminar junts. Però alhora ho hem de fer mitjançant l'escolta mútua, o sigui mitjançant el diàleg.

L'Evangeli ens ha deixat una escena de diàleg molt significativa, la de Jesús i la dona sirofenícia (Mc 7,24-30; Mt 15,21-28)² en la qual, per mitjà del diàleg, s'eliminen fronteres ideològiques i culturals. El jueu Jesús i la dona pagana s'enfronten «al risc i a la inseguretat que tot diàleg comporta».³ I per això, el diàleg reïx.

A l'anomenada *assemblea de Jerusalem* —narrada per Lluc a Ac 15— també hi ha diàleg i consens,⁴ ja que s'arriba a convergir en l'essencial: la missió. Aquesta *assemblea de Jerusalem* també esdevé model; on el *sentit de la fe* dels fidels, rebut de l'Esperit (el *sensus fidelium*), i el ministeri apostòlic de la *memòria* i *discerniment* (l'ἐπισκοπή), rebut també de l'Esperit, convergeixen junts en un acord: l'evangelització dels pagans, tot pactant accions concretes per a no trencar la comunió i continuar junts en la missió.⁵

Pel sagrament del baptisme tots i totes som membres del Cos del Senyor ressuscitat en virtut d'un mateix do i autènticament responsables de la vida de l'Església.

Tots els batejats som fonamentalment iguals; però, en aquesta igualtat radical (*d'arrel*), s'hi empelta l'autoritat específica que alguns posseeixen en

1. Se n'ha publicat la versió castellana: Jaume FONTBONA, «Los retos de la pastoral litúrgica», *Phase* 55 (2015) 258-259.
2. Núria CALDICH-BENAGES, *El perfum de l'Evangeli. Jesús es troba amb les dones* (Saurí 185), Barcelona: PAM 2014, 46-50.
3. *Ibid.*, 50.
4. El Concili Vaticà II també parlarà de consens. En concret: «La totalitat dels fidels (*universitas fidelium*), que han rebut la unció del Sant (cf. 1Jn 2,20.27), no es pot equivocar en la seva creença, i manifesta aquesta seva propietat peculiar mitjançant el sentit sobrenatural de la fe en tot el poble, quan “des dels bisbes fins al últims fidels laics” demostra el seu universal consens (*suum consensum*) en les coses de la fe i dels costums» (LG 12).
5. Cf. Jaume FONTBONA, «La sinodalitat», *RCatT* 32/2 (2007) 361.

virtut del que l'Esperit Sant ha fet *néixer* a l'inici de la predicació apostòlica. Així doncs, l'Església apareix com una estructura *comunional*, un teixit que té com a ordit la igualtat radical de *tots*, i com a trama, la diversitat. Igualtat i diversitat són donades a la vida de l'Església *sacramentalment*. Heus ací que l'arrel de l'estructura fonamental de l'Església és *sacramental*.⁶

Si responsabilitat i participació de tots els fidels s'arrelen en el sagrament de la Iniciació, la responsabilitat específica del ministeri ordenat s'arrela en el sagrament de l'orde. Aquesta *comunió* sacramental genera un dinamisme sinodal (caminar junts). Sinodalitat que pren el tret específicament *reial* de la comunitat sacerdotal (cf. 1Pe 2,5.9) en l'edificació *comuna* del cos de Crist, el *sacerdotal* en la celebració eucarística, i el *profètic* en l'evangelització, que relaciona l'Evangelí rebut pel ministeri apostòlic i l'Evangelí a inculcar pel sentit de la fe de tots els fidels.⁷

En resum, tots iguals en la dignitat de batejats implicats en l'edificació del Cos de Crist, però alguns diferents en el servei (*ministeri*) d'aquesta edificació comuna. El que manifesta l'Eucaristia, que *tots* celebrem, però *un de sol* és el *sagrament* de Crist Cap, s'ha de visibilitzar analògicament en tots els nivells de l'existència eclesial.⁸

2. QUAN PARLEM DE *SENSUS FIDEI* I DE *SENSUS FIDELIUM* QUÈ DIEM?

Darrerament la Comissió Teològica Internacional (CTI) ha estudiat la natura i el paper del sentit de la fe (*sensus fidei*) de les persones batejades en la vida de l'Església i ha elaborat un document que porta com a títol: «El *sensus fidei* en la vida de l'Església» (2014).⁹ I en el núm. 3 d'aquest document afirma:

Com a concepte teològic, el *sensus fidei* fa referència a dues realitats que són diferents, però estretament relacionades; el subjecte propi de l'una és l'Església, *columna i baluard de la veritat* (1Tm 3,15), mentre que el subjecte de l'altra és el creient, que pertany a l'Església pels sagraments de la iniciació i que participa en la fe i la vida de l'Església, especialment mitjançant la celebració regular de l'Eucaristia. D'una banda, el *sensus fidei* es refereix a l'aptitud personal o la capacitat del creient,

6. Cf. J. M. R. TILLARD, *L'Église locale. Ecclésiologie de communion et catholicité* (Cogitatio Fidei 191), Paris: Cerf 1995, 326.

7. Cf. *Ibid.*, 332.

8. Cf. *Ibid.*, 333.

9. COMISSIÓ TEOLÒGICA INTERNACIONAL, «El *sensus fidei* en la vida de l'Església», *DdE* 49 (2014) 604-634.

al si de la comunió de l'Església, per discernir la veritat de la fe. D'altra banda, el *sensus fidei* es refereix a una realitat comunitària i eclesial: l'instint de la fe de l'Església mateixa, pel qual reconeix el seu Senyor i proclama la seva paraula. El *sensus fidei* entès com a significat es reflecteix en el fet que els batejats convergeixen en una adhesió vital a una doctrina o a un element de la praxi cristiana. Aquesta convergència (*consensus*) juga un paper vital en l'Església: el *consensus fidelium* és un criteri segur per a determinar si una pràctica o doctrina particular pertany a la fe apostòlica.

En concret, el *sensus fidei fidelis* seria la capacitat personal del creient per a fer un discerniment just en matèria de fe i el *sensus fidei fidelium* seria l'instint de la fe de la mateixa Església (cf. Ibíd., núm. 3).

El Vaticà II afirma que el sentit de la fe dels batejats és suscitat i sostingut per l'Esperit (LG 12).¹⁰ I Tillard defineix el *sensus fidelium* com «una percepció de la realitat de l'objecte de fe, normalment més intuïtiva que raonada, vinguda de l'Esperit Sant».¹¹ Una percepció que permet sentir, sense poder raonar-ho sempre, que tal opinió o pràctica no concorden amb la Veritat de Jesucrist. Una percepció essencial a la vida de fe i, per tant, arrelada en l'Esperit i en el baptisme. Aleshores, tot cristià té aquesta percepció, «nas», instint, sentit, seguretat, perquè forma part del Cos de Crist pel baptisme.¹²

El *sensus fidelium* és el fruit de la presència del *sensus fidei* en cada batejat, és l'explicitació de la Paraula acollida, de l'experiència de l'Evangeli, en una vida cristiana centrada i viscuda en l'autenticitat evangèlica; que, alhora, li dona el segell de veritat (1Jn 2,20-27). Precisament el document *El do de l'autoritat*, fruit del diàleg teològic entre la Comunió anglicana i l'Església catòlica romana, afirma:

En cada cristià que busca ser fidel a Crist i s'ha incorporat plenament a la vida de l'Església, hi ha un *sensus fidei*.¹³

10. Vegeu-ho més desenvolupat en J. FONTBONA, *Comunión y sinodalidad. La eclesiología eucarística después de N. Afanasiev en I. Zizioulas y J. M. R. Tillard* (Col·lectània Sant Pacià 52), Barcelona: FTC – Herder 1994, 365-369.

11. J. M. R. TILLARD, «Théologie et vie ecclésiale», en *Initiation à la pratique de la théologie*, I: *Introduction*, París: Cerf³1987, 163. Cf. Íd., *Église d'Églises. L'ecclésiologie de communion* (Cogitatio Fidei 143), París: Cerf 1987, 148 (versió castellana: *Iglesia de Iglesias. Eclesiología de comunión* [Verdad e Imagen 113], Salamanca: Sígueme 1991, 127); Íd., *L'Église locale. Ecclésiologie de communion et catholicité* (Cogitatio Fidei 191), París: Cerf 1995, 314-324.

12. Cf. TILLARD, *Église d'Églises*, 146 (*Iglesia de Iglesias*, 125); Íd., «Autorité et mémoire dans l'Église», *Irén* 61 (1988) 341. Tillard es basa en l'estudi de John Henry NEWMAN, *On Consulting the Faithful in Matters of Doctrine* (original 1859, reedició 1961).

13. ARCIC II, *El do de l'autoritat* (*L'autoritat en l'Església III*) 29.

Més endavant, aquest document anglocatòlic de l'ARCIC II continua dient que «quan aquesta capacitat s'exerceix en harmonia pel cos dels fidels podem parlar de l'exercici del *sensus fidelium*» (Ibíd., núm. 29).

Tot i que el *sensus fidelium* expressa i explicita la Paraula, aquesta l'escandalla (en determina la qualitat, el valor) sense parar; de tal manera que el *sensus fidelium*, com a rebrot de l'Esperit sorgit de l'acolliment de la Paraula, serà autèntic sols si roman al seu si. Per tant, el *sensus fidelium* no s'ha de confondre amb una interpretació personal i lliure de l'Escriptura, ni amb l'opinió comuna dins de l'Església.

El *sensus fidelium* no menysprea la intel·ligència de la fe, ni equival a la *fe popular* (la fe que expressa, amb formes tradicionals, la intuïció cristiana del destí humà i de la seva relació amb Déu).

El *sensus fidelium* fa com d'*antena profètica* (com a conseqüència de la presència del *sensus fidei* en tots els fidels) pel fet de relacionar la consciència de tot el Cos eclesial amb el concret (cultural, històric, geogràfic, social) de la inserció de cada membre en el seu ambient.¹⁴

Al si de la vida del Poble de Déu, el *sensus fidelium* sap discernir el que correspon a l'Evangelí, i també percebre —amb l'ajuda de la teologia— els límits que no es poden traspassar, en l'àmbit tant del pensament com de l'acció. Precisament el *sensus fidelium*, d'una banda, ajuda la teologia a descobrir els matisos que il·luminen el sentit de la Paraula, i de l'altra, la teologia ajuda el *sensus fidelium* a no relliscar en l'error; donant-li criteris per al discerniment.¹⁵

El *sensus fidelium* i el carisma del ministeri de la *memòria* (ἐπισκοπή) són en *comunió* i l'un és normatiu per a l'altre. En efecte:

Pel *sensus fidelium*, tot el cos s'articula al ministeri, tot aportant-li la seva contribució, rebent d'ell i beneficiant-se de l'activitat dels qui, al si de la comunitat, exerceixen l'*episcopè* i vetllen per la memòria viva de l'Església.¹⁶

El *sensus fidelium* fa que sigui veritable el *nunquam eadem* (mai el mateix), però sempre en contínua osmosi amb l'acció del ministeri ordenat (ἐπισκοπή), que té cura de mantenir l'Església *semper ipsa* (sempre idèntica) a la seva memòria. Així doncs, l'Església de Déu, des de la Pasqua fins a la Parusia, és *semper ipsa et nunquam eadem*, sempre igual en la seva identitat més pregona

14. Cf. TILLARD, *L'Église locale*, 315.

15. Cf. TILLARD, «Théologie et vie ecclésiale». Tillard descriu el que el *sensus fidelium* aporta a la teologia a les pp.164-169; i el que la teologia aporta al *sensus fidelium* a les pp. 169-172.

16. ARCIC II, *El do de l'autoritat*, 29.

però mai la mateixa, perquè actualitza el missatge i la vida de l'Evangeli *hic et nunc*.

En l'Església, tots els fidels serveixen la Veritat (la que, en Crist, s'ha manifestat en la carn), perquè sols regni Déu Pare per Crist en l'Esperit. Precisament el Concili Vaticà II (LG 12) afirma que la infal·libilitat de tota l'Església de Déu rau en la *unanimitat* (en qüestions de fe i costums) de tots els fidels ungits de l'Esperit (1Jn 2,20.27).

En resum, es tracta d'un sentit que l'Esperit atorga a cada batejat que escolta la Paraula de Déu al si de l'Església i que participa de l'Eucaristia i que practica la solidaritat;¹⁷ en definitiva, és present en tota persona batejada i confirmada que camina amb els tres peus amb què camina tot el Poble de Déu cap al Regne de Déu.¹⁸ I gràcies a viure i aprofundir aquest *sentit de la fe*, certament escoltant la Paraula de Déu, participant de l'Eucaristia i vivint els reptes que la convivència humana planteja, els cristians i les cristianes, amb la força de l'Esperit, donem testimoni de la *diferència cristiana*.¹⁹

3. UN MÈTODE PER A EXERCITAR EL *SENSUS FIDEI*. LA *REVISIÓ DE VIDA*

L'Església ha rebut del fundador de la JOC, el cardenal Joseph Cardijn, un mètode que exercita el *sensus fidei*, i que és conegut com a *Revisió de Vida* (RdV);²⁰ la qual consisteix en tres passos o moments clau: el *veure*, el *jutjar* i l'*actuar*. A continuació, en donem una breu descripció:

– El *veure* exercita la facultat d'escoltar la Paraula, de mirar l'acció de Déu en la història, de contemplar la realitat com la veu Déu, de parlar de la pròpia vida i acció com Jesús en parla, des de l'experiència de Déu i des de l'esperança. Si mirem la realitat tal com Déu la mira no la refusarem mai d'entrada, l'acceptarem tal com és, amb la seva autonomia, amb la seva bondat (cal recordar que Déu ho ha creat tot bo i que ens ha situat en un lloc bo: Gn 1). Déu no mira la realitat com voldria que fos, l'estima amb l'esperança que canviï, que millori, que es transformi per la novetat de l'Evangeli i fermenti per la llavor del Regne.

17. Cf. BENET XVI, *Deus caritas est* 25 (cf. LG 29).

18. Cf. J. FONTBONA, *Ministeri ordenat, ministeri de comunió* (CPL Libri 2), Barcelona: CPL 2010, 34.

19. Cf. D. VITALI, *Verso la sinodalità* (Seqüela Oggi), Magnano: Edizioni Qiqajon 2014, 137.

20. Cf. J. FONTBONA, «Teologia i espiritualitat de l'Acció Catòlica», QVC 219 (2005) 65-77.

– El *jutjar* situa davant la presència de Déu en Jesús, *la paràbola de Déu*.²¹ La paraula de Jesús no és una paraula més, no és un element més del discerniment, és una paraula significativa, que travessa el cor, *és viva i eficaç* (He 4, 12), és *l'espasa de l'Esperit* (Ef 6,17), és l'element decisiu del discerniment, actua eficaçment en el qui creu (1Te 2,13). És un espai de vetlla, d'estar *a punt, amb el cos cenyit i els llums encesos* (Lc 12,35) perquè el Senyor ens visita; és un espai d'humanització i cristificació, és a dir, el fet d'adherir-nos a Crist (Home i Déu alhora) i identificar-nos-hi ens assimila a Déu sense deixar de ser veritablement humans, atès que Déu s'ha unit a l'ésser humà en Jesús sense deixar de ser veritablement Déu; i és un espai d'adoració, perquè deixem que Déu sigui i el reconeixem com l'únic Senyor i Sobirà de la nostra vida i història.

– *L'actuar* és ben senzill un cop *hem vist el Senyor* (Lc 24,33-35; Jn 20,18.25). La trobada amb el Senyor canvia les nostres vides (recordeu Zaqueu i el criminal crucificat a Lc; la samaritana i el cec de naixement a Jn; el cec Bartimeu a Mc; Leví a Mt). Però, a més, la trobada amb el Senyor ens fa testimonis (els relats de resurrecció). Amb tot, Jesús no ens deixa sols en el testimoniatge (Mt 28,20), coopera en la nostra vida i acció (Mc 16,20), fent possible la presència del Regne i apuntant-hi. La missió i el testimoniatge ha d'assumir la creu, el fracàs, el rebuig, perquè la por no ens paralitzi (Mc 16,8).

Es tracta d'un mètode reconegut ecumènicament,²² d'un bon mètode per a discernir les accions transformadores i evangelitzadores a fer, perquè el Regne de Déu avanci en les diverses realitats humanes i l'Evangeli arribi cada cop més lluny (cf. Ac 1,8). Un mètode assumit, des de la Carta encíclica *Mater et Magistra* (1961) de Joan XXIII, per l'anomenada *Doctrina social de l'Església* (DSE), i també per molts moviments eclesials i ordes religiosos, atès que, amb l'acció sorgida del discerniment a la llum de la Paraula de Déu, facilita apuntar en la direcció del Regne, tot fent-ne un tast en la joia de fer retrocedir el mal i de fer resplendir la justícia, la pau i l'amor. Un tast que esdevé comunió en la celebració eucarística.

21. Cf. Eduard SCHWEIZER, *Jesús, parábola de Dios ¿Qué sabemos realmente de la vida de Jesús?* (BEBM 2), Salamanca: Sígueme 2001. D'on s'ha tret aquesta expressió.

22. Cf. COMISSIÓ INTERNACIONAL PER AL DIÀLEG TEOLÒGIC ENTRE L'ALIANÇA REFORMADA MUNDIAL I L'ESGLÉSIA CATÒLICA, *L'Església com a comunitat de testimoniatge comú del regne de Déu* (2005), núms. 185-188 (versió castellana: «La Iglesia como comunidad de testimonio común del Reino de Dios», *Diálogo ecuménico* 43 [2008] 416-417). Veure també: J. FONTBONA, «La dimensió escatològica de l'Església. Església i Regne», *RCatT* 39/2 (2014) 708-709.

Així doncs, la RdV exercita i desenvolupa aquesta «percepció» (lligar la fe i l'Evangeli amb la vida i l'acció). Aquesta «percepció» també ha de sintonitzar l'ona del *discerniment* del propi bisbe diocesà, que vetlla perquè el que s'ha «percebut» estigui en comunió amb l'Església de Jerusalem (comunió en el temps) i amb l'Església de Roma (comunió en l'espai). Concretament, la RdV educa a escoltar el *sentit de la fe* que l'Esperit Sant suscita en cada militant batejat i confirmat, i a escoltar la *fe rebuda* pel ministeri apostòlic, tot fent servir les dues orelles amb què l'Església local fa el camí de Jesús cap al Pare:

1) L'orella *dreta*, que escolta la *remor de fons* rebuda pel ministeri apostòlic, que uneix l'avui amb l'esdeveniment primordial de la Pasqua i Pentecosta (la sintonia en el temps) i que se sent igual en totes les Esglésies locals d'arreu del món (la sintonia en l'espai).

2) L'orella *esquerra*, que escolta els goigs i esperances, les tristeses i angonies dels infants, joves i adults que viuen en el món, sobretot dels pobres, oprimits i exclosos (cf. GS 1); escolta les preguntes sobre l'origen i el destí del món creat; escolta el soroll de les guerres, de les lluites per la justícia i la pau i pels drets humans; escolta el crit dels obrers i dels explotats; escolta el clam des de les perifèries, on hi ha «els sobrants»;²³ escolta les manifestacions de la fe del poble i els diversos sons que el *sentit de la fe* va donant a l'escolta de la Paraula de Déu.

La RdV fa possible que la fe *mai no sigui la mateixa*, però sempre en contínua osmosi amb l'acció del ministeri apostòlic, que té cura de mantenir la fe de l'Església *sempre idèntica* a la dels Apòstols. Així doncs, la RdV educa a actualitzar l'Evangeli rebut pel ministeri apostòlic en l'espai-temps, perquè essent *sempre idèntic mai no sigui el mateix*; i així, esdevingui *menjar i beguda veritables* (Jn 6,55), i alhora radical novetat, en els diversos medis i realitats en què els infants, joves i adults viuen i es mouen.

Aleshores, es pot afirmar que el mètode de la RdV facilita l'aprenentatge i l'exercici del *sentit de la fe dels fidels* (*sensus fidei fidelium*),²⁴ és a dir, activar col·lectivament el sentit de la fe de cadascú, fruit del do de l'Esperit rebut en el baptisme i la confirmació. I d'acabar-lo amb el servei de la memòria que

23. Cf. FRANCESC, *Evangelii gaudium* 53.

24. Vegeu el que diu el bisbe de Roma Francesc sobre el *sensus fidelium* en la seva Exhortació apostòlica *Evangelii gaudium*, 119. També el document de la COMISSIÓ TEOLÒGICA INTERNACIONAL, «El *sensus fidei* en la vida de l'Església», *DdE* 49 (2014) 604-605.

exerceix l'episcopat en l'única Església de Déu, o en cada Església local o diòcesi, amb el presbiteri, que sempre inclou el seu bisbe diocesà.²⁵

4. L'ACTIVACIÓ DEL SENTIT DE LA FE DE TOTS ELS FIDELS

Tot el Poble de Déu, per la unció de l'Esperit, està cridat a evangelitzar i a transformar les realitats ferides pel poder del mal, això sí amb la força rebuda del mateix Esperit i amb l'exemple de Jesucrist. L'acció comuna del Poble de Déu és la recerca del Regne de Déu (cf. LG 31).²⁶

El ministeri apostòlic està al servei d'aquesta acció comuna —evangelitzadora i transformadora. I perquè sigui eficaç cal dotar-se d'estructures que ho facilitin. I per aquí s'ha d'apuntar la reforma de l'Església. En concret, caldria facilitar que el laïcat se senti responsable de la missió de l'Església i que es compti amb ell a l'hora de dissenyar plans d'acció pastoral a cada diòcesi o Església local. Quants plans d'acció pastoral diocesana es fan al marge de les associacions de fidels?

Actualment es van regulant noves associacions de fidels, també en el camp de l'anomenada religiositat popular;²⁷ és a dir, l'Esperit Sant continua suscitant noves formes d'agrupar-se el laïcat perquè l'Evangeli sigui *menjar i beguda veritables* per als homes i dones d'avui, petits, joves i grans. Però encara costa d'adonar-se que l'Esperit, quan parla a l'Església, parla per a tot el Poble de Déu, no només als seus servidors pel do rebut en l'ordenació.

I quan parlem d'estructures que facilitin escoltar el que diu l'Esperit a les nostres Esglésies locals (cf. Ap 2-3), o que *no sufoquin* l'acció de l'Esperit al si de les nostres Esglésies locals (cf. 1Te 5,19), parlem d'estructures sinodals. Certament, una bona manera de no *entristir* l'Esperit Sant (cf. Ef 4,10; Is 63, 10) i de contagiar l'alegria de l'Evangeli és exercir el do rebut al baptisme i a l'ordenació. I per això, com recorda el teòleg italià Dario Vitali, cal recuperar la *conspiratio* entre tots els membres del Poble de Déu.²⁸ I si s'ha de recuperar

25. El presbiteri inclou sempre el seu cap, el bisbe diocesà (cf. LG 28), atès que bisbe i preveres són constituïts com a col·legi (cf. PO 8).

26. Cf. JOAN PAU II, *Vita consecrata* 31.

27. Cf. LLUÍS MARTÍNEZ SISTACH, *Las asociaciones de fieles* (Col·lectània Sant Pacià 37), Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya 2004, 9. On, al si del pròleg de la cinquena edició ampliada, s'observa: «En esta quinta edición se ha añadido un capítulo que trata de las cofradías y hermandades que, especialmente en nuestro país, han experimentado un sensible auge por la importancia que va adquiriendo la piedad popular.»

28. Cf. DARIO VITALI, *Verso la sinodalità*, 107.

és perquè s'ha perdut; en efecte, els nostres Pares (tant els d'Orient com els d'Occident) valoraven la *christianorum populorum condordissima fidei conspiratio*,²⁹ per a les qüestions importants referents a la fe i als costums. Així doncs, caldria recuperar el *consens* entre tot el Poble de Déu. I per això ja existeixen organismes sinodals en cada Església local.³⁰ D'aquests organismes convé destacar-ne el sínode diocesà, el consell pastoral diocesà, els consells pastorals arxiprestals i parroquials, però també l'Acció Catòlica, i aquest com a organisme sinodal quotidià,³¹ atès que el mètode de la RdV que s'utilitza al seu si fa exercitar el *sensus fidei* dels seus militants.

I una manera d'exercir el consens al si de l'Església és activar el sentit de la fe (*sensus fidei*) de cada fidel, perquè convergeixin en una adhesió vital (*consensus fidelium*) a una doctrina de fe o a un element de la praxi cristiana.³² Aquest sentit de la fe i l'exercici del consens, però, els tenim força atrofiats per la poca activitat sinodal al si de les nostres Esglésies locals.

L'esmentat document sobre el *sentit de la fe en la vida de l'Església* de la Comissió Teològica Internacional (CTI) valora la importància de consultar els fidels, tot apuntant que ho siguin «adequadament per al bé de l'Església» (núm. 120).³³ A més, recorda que la pràctica de consultar els fidels no és una novetat en la història de l'Església (cf. núm. 122), atès que, a l'època medieval, l'Església tenia present el principi romà que cal tractar i aprovar per tothom allò que afecta tothom (*quo domnes tangit, ab omnibus tractari et approbari debet*). I aquest tarannà es va considerar una pràctica i una tradició apostòliques (cf. núm. 122).

Ara que s'ha posat en marxa un Congrés del Laïcat a Catalunya (2 i 3 d'octubre de 2015), ha arribat el moment d'activar les estructures de consulta, que fan interactuar el sacerdoci comú dels fidels i el sacerdoci ministerial, tot respectant sempre els carismes mutus, i escoltant i fent-se pròpies les expe-

29. Cf. Ídem. On esmenta aquesta citació del sant bisbe Agustí: AGUSTÍ D'HIPONA, *Ep* 194,31.

30. J. FONTBONA, «La sinodalitat», *RCatT* 32/2 (2007) 357-385.

31. Cf. *Ibid.*, 369.

32. Cf. COMISSIÓ TEOLÒGICA INTERNACIONAL, «El *sensus fidei* en la vida de l'Església», 3 (versió catalana en: *DdE* 49 [2014] 605).

33. Cf. *LG* 37: «D'acord amb els coneixements, la competència i el prestigi de què frueixen, [els laics] tenen el dret, i fins i tot a vegades el deure, de manifestar el parer sobre aquelles coses que afecten el bé de l'Església (*bonum ecclesiae*) [...]». D'aquest tracte familiar entre laics i pastors són d'esperar molts avantatges per a l'Església, ja que així s'enrobusteix en els laics el sentit de la pròpia responsabilitat, s'encomana l'entusiasme, i les energies dels laics s'ajunten més fàcilment a l'obra dels pastors. Aquests, al seu torn, ajudats per l'experiència dels laics, poden jutjar amb més claredat i precisió tant en el camp espiritual com en el temporal, talment que tota l'Església, veient-se enfortida per tots els seus membres, pugui complir amb més eficàcia la seva missió a favor de la vida del món.»

riències i preocupacions.³⁴ I en paraules del document sobre el *sensus fidei* de la CTI:

Una escolta plena d'humilitat a tots els nivells i una consulta adequada dels afectats són aspectes essencials d'una Església viva i vivent (núm. 126).

En resum, es tracta de facilitar en tots els àmbits (fe, sagraments i govern) aquest instint de *pensar amb l'Església*, compartint una fe comuna i un mateix propòsit (cf. núm. 128),³⁵ que uneix tot el Poble de Déu i que revifa la igualtat radical (d'arrel sacramental) de tots els batejats.

5. LES ESTRUCTURES DE CONSULTA EN UNA ESGLÉSIA LOCAL

Les estructures de consulta en l'àmbit d'una Església local són el Sínode diocesà, el Consell pastoral diocesà i els consells pastorals parroquials (cf. núm. 125).

5.1. *El Sínode diocesà*

Durant els tres primers segles, una Església local es reuneix en sínodo obligatòriament per a l'elecció del nou bisbe, i facultativament, quan el bisbe diocesà ho creu convenient per al govern pastoral de l'Església local.

L'Església local elegeix, doncs, al nou bisbe reunida en sínodo, però no té cap poder per a fer del bisbe elegit (*episcopus electus*) bisbe de fet (*episcopus effectus*). I que sigui ordenat pels bisbes de les Esglésies locals veïnes, fonamentalment indica dues coses: en primer lloc, que una Església local sols és Església en la comunió amb les altres Esglésies locals que estan en comunió entre elles i amb l'Església dels Apòstols; i en segon lloc, que cap bisbe no rep la seva autoritat de la comunitat que l'ha escollit (com el president d'un Estat democràtic), sinó de Déu en la comunió de les Esglésies per mitjà de l'ordenació episcopal.

Una Església local reunida en sínodo exerceix la seva funció *reial* de Cos eclesial de Crist quan escull el qui serà ordenat bisbe de la seva seu, i la seva

34. Cf. COMISSIÓ TEOLÒGICA INTERNACIONAL, «El *sensus fidei* en la vida de l'Església», 126 (*DdE* 49 [2014] 633).

35. Cf. *Ibíd.*, 128 (*DdE* 49 [2014] 634).

funció *profètica* quan posa al dia les qüestions doctrinals que enterboleixen l'autenticitat de la seva fe. I en tota reunió sinodal hi ha el mateix dinamisme comunal que hi ha en l'assemblea eucarística, on l'Església celebra el memorial del sacrifici del Senyor i exerceix la seva funció *sacerdotal* de Cos eclesial de Crist.

Després del Concili de Nicea I (325), tots els sínodes, siguin anomenats *locals* o *ecumènics*, són sempre organismes sinodals que tracten d'affers disciplinaris i de qüestions doctrinals, que superen els límits d'una Església local i són comuns a diverses Esglésies locals. Però tots els sínodes, sense cap mena d'excepció, són sínodes de bisbes. Per això el mitjà per tal de difondre els punts clau sobre la vida cristiana personal i comunitària decidits en aquests sínodes serà la reunió del *presbyterium*, en simbiosi amb la visita pastoral del bisbe en les parròquies, que apareixen a l'albada del segle iv. El *presbyterium* constitueix el consell de govern del bisbe i aquest l'ha de reunir, ja que la *comunió* de l'Església local entorn del bisbe en depèn, després que els preveres s'han dispersat per tal d'atendre les parròquies, és a dir, els nuclis de població de les rodalies de la ciutat. I quan el cristianisme serà la religió oficial de l'imperi romà, les assemblees provincials civils influiran en els sínodes *locals* o provincials i en els reconeguts com a *ecumènics*, ja que s'hi juga la comunió de l'Església de Déu amb un segment d'humanitat concret. Aquesta influència de la societat civil no impedirà, però, que els sínodes reflecteixin la natura comunal de l'Església de Déu en un lloc.

El *Codi de Dret Canònic* (CIC) de l'Església llatina defineix el sínode diocesà com a assemblea de l'Església local (cf. CIC 460). I el nou *Directori per al ministeri pastoral dels bisbes Apostolorum Successores* n'apunta la finalitat:

En la seva doble dimensió d'*acció de govern episcopal* i *esdeveniment de comunió*, el Sínodo és mitjà idoni per tal d'aplicar i d'adaptar les lleis i les normes de l'Església universal a la situació particular de la diòcesi, indicant els mètodes que cal adoptar en el treball apostòlic diocesà, superant les dificultats inherents a l'apostolat i al govern, animant obres i iniciatives de caràcter general, proposant la recta doctrina i corregint, si existissin, els errors sobre la fe i la moral (AS 168).

Més concretament, el Sínodo diocesà ajuda el bisbe diocesà en l'edificació de la pròpia Església diocesana i en la inculturació de l'Evangelí de Déu en la realitat de la diòcesi.

El sínode diocesà, en estret lligam amb el seu *centre*, que és l'Eucaristia, manifesta l'Església local en la seva mateixa existència de *comunió*. D'una banda, les altres Esglésies locals s'han de *reconèixer* en les decisions preses pel sínode diocesà. Això revela una sana tensió entre allò *ad intra* —allò que,

d'instint, poble cristià (*plebs*) i ministeri ordenat local (*ordo*) senten com a propi, ja que pertany a la seva realitat eclesial local— i allò *ad extra* —el bisbe sempre testimonia l'*altre*, allò comú amb les altres Esglésies—, perquè sigui l'autèntica *Església de Déu catòlica* en aquell lloc.

Per la *recepció*, una comunitat, una persona, integra o assumeix un desig (sorgit de la fe), una visió (vinculada a la fe), una proposició (que expressa la fe), una declaració (de fe) o una definició (de fe) que, al si de la comunió eclesial que forma part, li són proposats, per tal de mantenir l'Església en la seva fidelitat a l'*Evangelí de Déu*. Aquí és on es conjuguen ministeri episcopal i *sensus fidelium* (el sentit de la fe dels fidels, suscitat pel mateix Esperit Sant al si de cada Església local).

Amb tot, el Sínode exigeix una doble recepció: 1) pel bisbe diocesà, que rep tot el que diu l'Església diocesana reunida; i 2) per tota l'Església diocesana, que rep el que el bisbe diocesà firma com a decisions sinodals (decrets i declaracions aprovades). Així doncs, la referència al bisbe com a primer artesà (visible) de la comunió sinodal és fonamental, si no es fes així s'alteraria la pròpia natura del Sínode, que és l'assemblea de l'Església local tal com es rep de Déu pels Apòstols en la comunió de l'Esperit.

El sínode diocesà també és un esdeveniment litúrgic, perquè manifesta la reunió i la unitat en la diversitat del Cos de Crist, sota la força de l'Esperit. Es tracta veritablement de la convocatòria de tota l'Església local *davant Déu*. A més, la comunió diocesana, expressada en el Sínode, inclou la comunió amb l'Església de Roma, però no com una cosa que vingui de fora, sinó que sorgeix «des de dins».

5.2. *El Consell Pastoral diocesà*

La Carta apostòlica en forma de *Motu proprio Ecclesiae sanctae* (06/08/1966) de Pau VI estableix els fonaments perquè el consell pastoral diocesà sigui una *estructura sinodal local permanent*, i indica que la seva finalitat, fruit del Concili Vaticà II (cf. *Christus Dominus* 27), consisteix a estudiar, examinar tot el que afecta a l'acció pastoral diocesana, i proposar conclusions pràctiques perquè la vida i l'acció del poble de Déu sigui segons l'Evangelí.³⁶ El Codi de Dret Canònic llatí del 1983 (CIC) rep la constitució i afirma que correspon al consell pastoral diocesà, «sota l'autoritat del bisbe, investigar i ponderar tot el

36. Cf. *Ecclesiae sanctae* 16,1; *Enchiridion Vaticanum* 2, 786.

que es refereix a les activitats pastorals, i proposar conclusions pràctiques» (CIC 511).

La diferència entre els consells pastoral i presbiteral rau en la identitat del ministeri presbiteral. Així doncs, mentre el consell del *presbyterium* ajuda el bisbe en el govern de la diòcesi, el consell pastoral diocesà l'ajuda a obeir els signes dels temps i anar d'acord amb el *sensus fidei fidelium*, és dir, el sentit de la fe dels fidels.

Al si del consell pastoral interactuen i caminen junts el ministeri de la memòria amb el *sensus fidei fidelium*. I per això és important escoltar-se i escoltar la veu de l'Esperit Sant (Ap 2,7.11.17.29; 3,6.13.22). Escoltar la veu de l'Esperit per a consensuar i pactar el que calgui per a caminar junts, i així l'Evangeli arribi més lluny i sigui menjar i beguda veritables per a les persones d'avui. Aleshores caldrà que el ministeri ordenat no menystingui el parer del laïcat, ni sufoqui l'Esperit que tota persona batejada ha rebut; i caldrà també que el laïcat accepti com a do del mateix Esperit el servei a la comunió i a la unitat en la fe dels qui han rebut el sagrament de l'orde (bisbe, preveres i diaques).

Els fidels que formen part del consell pastoral representen la porció del poble de Déu confiada al bisbe diocesà (CIC 512 §2); per tant és representatiu dels fidels de tota la diòcesi. I si en una diòcesi existeixen diversos ritus, el Consell és inter-ritual.³⁷

El que realment importa no és que el consell pastoral diocesà sigui definit com a consultiu, sinó que mostri el vincle existent entre el Cap i el Cos i manifesti el lligam sacramental entre el qui representa l'Espòs i els qui representen l'Esposa.

El diàleg eclesial, mogut i sostingut per l'Esperit, porta al *consens*, que manifesta la unanimitat (signe de l'acció de l'Esperit, cf. Ac 15,25-29), ajuda a posar-se d'acord en l'essencial i a pactar el necessari per tal de caminar junts tots els fidels d'una Església local, i també amb les altres Esglésies locals que viuen en comunió amb l'Església de Roma (comunió en l'espai) i amb l'Església de Jerusalem (comunió en el temps).

5.3. Els consells pastorals parroquials

En els consells pastorals parroquials interactuen també el sacerdoci ministerial amb el sacerdoci comú. I és en aquest àmbit més concret on es fa palès el

37. Cf. *Ecclesiae sanctae* 18,5; *Enchiridion Vaticanum* 2, 790.

servei del sacerdoci ministerial (per això és *ministerial*, que ve de servei) al sacerdoci comú. I és també on pastors i fidels aprenen a escoltar junts el que diu l'Esperit a una comunitat parroquial concreta.

Els bisbes amb seu a Catalunya, arran del *Concili Provincial Tarraconense* del 1995 (CPT), concretament les resolucions 128 i 129, han aprovat i promulgat un *Directori de la Parròquia* i un *Directori de l'Arxiprestat*.³⁸ En el de la parròquia, quan parla dels *organismes de coresponsabilitat*, esmenta el consell pastoral parroquial (núms. 42-49), que és presidit pel rector (cf. CIC 536,1); el qual faria el paper que fa el bisbe diocesà en el consell pastoral diocesà.

I del que el Directori diu sobre el consell pastoral parroquial, destaquem les notes distintives, els seus membres i les seves funcions (respectivament els núms. 44; 45; 46):

El Consell Pastoral Parroquial ha de tenir aquestes notes distintives: ha de ser estable, representatiu, consultiu, amb un pes molt important en les seves conclusions, i servidor de la comunitat i de la comunió eclesial (cf. *LG* 37; CPT 85).

El Consell Pastoral Parroquial, presidit pel rector, convé que estigui format pels preveres —i diaques, si n'hi ha— de la parròquia, per representants de les comunitats de vida consagrada residents a la parròquia, per representants dels grups d'acció pastoral parroquials, dels moviments, i per altres representants del territori de la parròquia.

El Consell Pastoral Parroquial ha de ser molt sensible a les necessitats de la població i ha de detectar amb realisme les necessitats pastorals. Les seves funcions bàsiques són les de col·laborar a programar, animar, coordinar i revisar la globalitat de l'acció pastoral de la parròquia aplicant el pla de pastoral diocesà.

A més, en el núm. 47, el Directori apunta cap a una bona i necessària comunicació entre el consell i la comunitat parroquial. En concret, diu:

El Consell Pastoral Parroquial no substitueix la comunitat però n'és un exponent qualificat, i per la força moral que té ha de fer possible que es prenguin les decisions pastorals més pertinents. En aquest sentit cal preveure mecanismes de comunicació i diàleg dins la parròquia (assemblees, trobades, consultes...).

38. El Decret de promulgació d'ambdós directoris és signat pels bisbes de les diòcesis de la Província Eclesiàstica Tarraconense i per l'Arquebisbat de Barcelona el 21 de gener de 2001. Es pot consultar *on-line*: <http://www.tarraconense.cat/2012/ftp/docCet1_50.pdf>.

APÈNDIX 1. EL PAPER DEL BISBE DIOCESÀ

El bisbe rep el do de l'autoritat per a regir i santificar (*spiritus principalis* o ἡγεμονικὸν πνεῦμα), és a dir, l'Esperit per a presidir. En conseqüència, és el responsable de l'Eucaristia celebrada en la seva Església local, i alhora és responsable de l'arrelament de la catolicitat de l'única Església de Déu en un lloc concret, que s'anomena diòcesi.³⁹ I per això, és unit a Crist com a Cap i a l'Església com a Cos, unit al *Crist total*, en la diversitat i la unitat de la comunió.

Aquesta *autoritat* (o ἐξουσία) rebuda, certament com a do en l'ordenació episcopal, s'ha d'entendre tal com l'explicita la Comissió Mixta Internacional per al diàleg teològic entre l'Església catòlica romana i l'Església ortodoxa en el Document titulat: *Les conseqüències eclesiològiques i canòniques de la natura sacramental de l'Església. Comunió eclesial, conciliaritat i autoritat*, i fet públic a la ciutat italiana de Ravenna el 13 d'octubre de 2007, i per tant, conegut i citat com a *Document de Ravenna*. En efecte:

L'autoritat de l'Església pertany a Jesucrist mateix, l'únic cap de l'Església (cf. Ef 1, 22; 5,23). Per mitjà del seu Esperit sant, l'Església, en tant que Cos seu, participa en la seva autoritat (cf. Jn 20,22-23). L'objectiu de l'autoritat en l'Església és aplegar tota la humanitat en Jesucrist (cf. Ef 1,10; Jn 11,52). L'autoritat, connexa a la gràcia rebuda en l'ordenació, no és possessió privada dels qui la reben ni és quelcom que la comunitat dóna en delegació; al contrari, és un do de l'Esperit Sant destinat al servei (διακονία) de la comunitat i mai no exercit fora d'aquesta. El seu exercici comporta la participació de tota la comunitat, essent el bisbe en l'Església i l'Església en el bisbe (cf. CEBRIÀ DE CARTAGO, *Ep.* 66,8).⁴⁰

El bisbe diocesà seu a la *càtedra* de la seva Església local o diòcesi com a signe de la seva presidència de l'assemblea eucarística i de cap de l'Església local, representa la seva diòcesi al si de la comunió de les Esglésies (cf. LG 22-23), dispensa els dons de l'Esperit (cf. LG 26), ensenya amb autoritat (cf. LG 25) i rep la plenitud del sacrament de l'orde (cf. LG 21).

39. Cf. CONCILI VATICÀ II, *Christus Dominus* 11.

40. COMISSIÓ MIXTA INTERNACIONAL PER AL DIÀLEG TEOLÒGIC ENTRE L'ESGLÉSIA CATÒLICA ROMANA I L'ESGLÉSIA ORTODOXA, *Les conseqüències eclesiològiques i canòniques de la natura sacramental de l'Església. Comunió eclesial, conciliaritat i autoritat* (Document de Ravenna 2007), I,13; versió catalana: *DdE* 43 (2008) núm. 922, 435. I en el següent número recorda: «L'autoritat de la qual parlem, en tant que expressa l'autoritat divina, pot subsistir en l'Església només en l'amor entre el qui l'exerceix i aquells que hi estan subjectes. Per tant, es tracta d'una autoritat sense dominació, sense coerció sigui física, sigui moral» (I,14).

Inserit en l'orde de l'episcopat, cada bisbe és implicat al servei de la unitat, de la comunió i de l'evangelització (cf. LG 23) i per això, en la pregària d'ordenació, se li demana que rebí aquests dons: el do de la gràcia pastoral; el do de la plenitud del sacerdoci, per a presidir la intercessió de la seva Església i sobretot, l'Eucaristia; el do de perdonar els pecats; el do de discernir i distribuir els diversos ministeris i oficis; el do de lligar i deslligar tot vincle; el do d'oferir tota la seva existència i missió a Déu Pare.

I quant a la dimensió profètica de tot el Poble de Déu, el bisbe diocesà és el primer responsable de l'anunci de la Paraula de Déu a la seva diòcesi.⁴¹ Paraula que rep de l'Església on és «entronitzat», és a dir, de la seva *seu* o *càtedra*. Així, el bisbe porta la fe rebuda dels Apòstols en la comunió amb tots els altres bisbes i assegura el lligam de la fe viscuda *ara i aquí* amb la de l'Església apostòlica. El bisbe és la memòria viva del Senyor i dels Apòstols al si de l'Església local. El seu servei a la *memòria* està en comunió amb el que anomenem *sensus fidelium*, i per tant, l'un és normatiu per a l'altre. El Document de la II Comissió Teològica Internacional entre l'Església catòlica i la Comunió anglicana (ARCIC II), *El do de l'autoritat* (1999), recorda que «pel *sensus fidelium*, tot el cos s'articula al ministeri, tot aportant-li la seva contribució, rebent d'ell i beneficiant-se de l'activitat dels qui, al si de la comunitat, exerceixen l'ἐπισκοπή i vetllen per la memòria viva de l'Església».⁴² I el Document de la Comissió Teològica Internacional sobre *El sensus fidei en la vida de l'Església* (2014) destaca que «els fidels tenen un instint per la veritat de l'Evangeli, que els permet de reconèixer la doctrina i la pràctica cristiana autèntiques i d'unir-s'hi. Aquest instint sobrenatural, que té una relació intrínseca amb el do de la fe rebuda en la comunió eclesial, es diu el *sensus fidei*, i permet als cristians de complir amb la pròpia vocació profètica» (núm. 2).⁴³ Heus ací que el *sensus fidelium* fa que sigui veritable el *nunquam eadem* (mai el mateix), però sempre en contínua osmosi amb l'acció del servei episcopal (ἐπισκοπή), que té cura de mantenir l'Església *semper ipsa* (sempre idèntica) a la seva memòria. Aleshores i gràcies a la interconnexió entre el ministeri de la memòria i el *sensus fidelium*, des de la Pasqua fins a la Parusia, l'Església és

41. *Document de Valamo* III,38; també LG 25.

42. ARCIC II, *El do de l'autoritat. L'autoritat en l'Església III*, núm. 29; versió catalana: *DdE* 34 (1999) 725, 472.

43. Versió catalana en *DdE* 49 (2014) 1050, 604.

semper ipsa et nunquam eadem, sempre igual en la seva identitat més pregona però mai la mateixa, perquè actualitza el missatge i la vida de l'Evangeli *hic et nunc*.⁴⁴

APÈNDIX 2. UN EXEMPLE DE CONVERGÈNCIA EN L'EXERCICI DEL *SENSUS FIDELIUM*

Les set cartes de l'Apocalipsi ens ofereixen un exemple de *convergència* entre el laïcat i el ministeri ordenat a l'hora de descobrir el que diu l'Esperit a les nostres Esglésies locals perquè siguin més fidels a la missió rebuda. No es parla d'estructures sinodals, sinó de la responsabilitat comuna de tota l'Església local. Certament, el sentit de la fe de cada persona batejada ajuda a discernir el que l'Esperit Sant diu en un moment determinat a una Església local concreta. Hem vist que, per això, s'han anat desenvolupant les estructures sinodals per a poder discernir millor la veu de l'Esperit, això sí, a partir de la realitat concreta de cada Església local, o d'una agrupació d'Esglésies, o d'una agrupació de parròquies i comunitats eclesials.

El *presbyterium* local (bisbe i preveres) té la funció de governar i discernir,⁴⁵ però ha de comptar amb el sentit de la fe del laïcat per a prendre decisions, atès que l'Esperit parla a tot el Poble de Déu de cada lloc, i anima/convida a *convergir* els uns amb els altres. Aquesta escolta de l'Esperit du a intuir allò que ve realment de Déu i a consensuar el que calgui perquè l'Evangeli sigui testimoni i inculturat. L'anomenada *assemblea de Jerusalem* (Ac 15) és el model; on el *sentit de la fe* dels fidels, rebut de l'Esperit (el *sensus fidelium*), i el ministeri de la *memòria* (l'ἐπισκοπή), rebut també de l'Esperit, convergeixen junts en un acord: l'evangelització dels pagans, tot pactant accions concretes per a no trencar la comunió i continuar junts en la missió.⁴⁶

I ara podríem aplicar a les nostres Esglésies actuals el que l'Esperit diu a les set Esglésies d'Efes (Ap 2,1-7), d'Esmirna (Ap 2,8-11), de Pèrgam (Ap 2,12-17), de Tiatira (Ap 2,18-29), de Sardes (Ap 3,1-6), de Filadèlfia (Ap 3,7-13) i de Laodicea (Ap 3,14-22).⁴⁷ I potser es podrien suggerir aquestes set invitacions:

44. Vegeu-ho més desenvolupat en J. FONTBONA, *Ministeri ordenat, ministeri de comunió*, 159-163.

45. FONTBONA, *Ministeri ordenat, ministeri de comunió*, 174-176.

46. Cf. FONTBONA, «La sinodalitat», *RCatT* 32/2 (2007) 361.

47. Cf. Armand PUIG i TARRECH, *Cartes a set Esglésies* (Emaús 14), Barcelona: CPL 1995; Ugo VANI, *Apocalisse* (LoB, 2.15), Brescia: Queriniana ⁵1988, 31-35.

En primer lloc, a recuperar el dinamisme de l'amor d'abans, tot revifant el foc de l'Esperit, superant la indiferència i prenent la iniciativa per a continuar participant de la vida social i cultural i construint el Regne allà on som.

En segon lloc, i en els moments difícils, a no deixar d'estar units a Jesucrist (cf. 2Co 8,9) i a saber demanar que es faci sempre la voluntat del Pare (cf. Mt 6,10; 26,42).

En tercer lloc, a no tolerar la injustícia, el favoritisme, l'amor al diner, l'afany de poder, l'aparença hipòcrita, el plaer com a meta, un consumisme més o menys dissimulat. Precisament no renegar de Jesús suposa ser intolerant amb tot això i desmarcar-se'n.

En quart lloc, a recordar que viure la fe implica lluitar pel Regne de Déu i no admetre rebaixes. Si acollir un germà que passa necessitat és acollir Jesucrist mateix, llavors l'altruisme deixa de ser pur voluntarisme i passa a ser entrega generosa i gratuïta. L'altre té valor pel que és, ja que és imatge del mateix Senyor.

En cinquè lloc, a reviuire la descoberta de Jesucrist, a refer tot el procés de fe fet, a recordar tot el que l'amor de Déu no deixa de fer, per a no defallir en el seguiment de Jesucrist.

En sisè lloc, a continuar fidel a escoltar i posar en pràctica la Paraula de Déu, perquè la fidelitat i la solidesa van juntes. Així, si som fidels a l'Evangeli, el nostre testimoniatge serà sòlid i la nostra implicació per un teixit associatiu comunitari, que faciliti la solidaritat fraterna, no trontollarà.

I en setè lloc, a adonar-se de la pròpia prepotència i acollir la invitació de Jesús a asseure's a taula amb ell i amb els pobres, i així, viure la comunió amb Déu i amb els pobres i entre tots en l'Eucaristia, com una anticipació de la definitiva comunió en el Regne.

Així doncs, els cristians de les nostres Esglésies locals no han de perdre pistonada en flairar l'amor de Déu, ni han de deixar que el benestar material els adormi i domestiqui i els impedeixi de viure segons l'Evangeli. Els cristians de Laodicea són com un senyal d'alarma perquè els cristians d'avui no visquem la fe des de la prepotència, ni la riquesa ens porti a la tebior espiritual. L'Església de Laodicea recorda que el Senyor truca a la porta i demana un lloc a taula (cf. Ap 3,20).

En la fidelitat a la missió rebuda, no podem ser mai indiferents, com a cristians i cristianes d'un lloc, a les persones que hi viuen, hi treballen i hi pateixen, i a estar sempre a atents a la realitat creada. No malmetem l'Eucaristia, que ens connecta amb els pobres i amb les víctimes de tot tipus. Sant Pau ja havia qüestionat la manera de celebrar el sopar del Senyor (cf. 1Co 11, 17-34), no tornem a recaure-hi. L'exercici del *sensus fidei* pot ajudar-nos-hi.